

## 7. Parastatalen van het voormalige Ministerie van Middenstand en Landbouw

*Leen Van Molle, Peter Heyrman en Chantal Bisschop*

Uitvoerige informatie over alle hieronder vermelde instellingen is te vinden in *Gids van de instellingen van openbaar nut in België – Guide des organismes d'intérêt public en Belgique*. Brussel, 2008, 5 dln.

### 7.1. *Hoge Raad voor de Middenstand* ([www.hrzkmo.fgov.be](http://www.hrzkmo.fgov.be))

#### BIBLIOGRAFIE

Le Conseil supérieur des Classes moyennes, in *CH CRISP*, 1973, nr. 612.

De Hoge Raad voor de Middenstand, in *Informatieblad ESIM*, 1981, nrs. 4-5.

#### HISTORISCH OVERZICHT

Door het KB van 5 februari 1909 werd een Hoge Raad van Ambachten en Neringen (HRAN) opgericht. De Raad wortelde in de activiteiten van de Nationale Commissie van de Kleine Burgerij, die in 1902-1907 o.m. een grootschalige enquête uitvoerde. De HRAN werd in 1928 omgedoopt tot Hoge Raad voor de Middenstand (HRM). Door de opname van afgevaardigden uit de provinciale Kamers van Ambachten en Neringen en de belangrijkste beroepsfederaties, werd de representativiteit versterkt. Door de wet van 2 mei 1949 werd de structuur volledig hertekend en kreeg de Raad een adviserende én een representatieve functie. Er werden toen twee suborganen in het leven geroepen, een professionele (de Nationale Raad van Ambachten en Neringen, later Nationale Professionele Kamer voor de Middenstand) en een interprofessionele vleugel (de Nationale Raad der Interprofessionele Federaties, later Nationale Interprofessionele Kamer voor de Middenstand). Door de wet van 6 maart 1964 werden ook vertegenwoordigers opgenomen van de organisaties van beoefenaars van vrije beroepen. Door de wet van 22 mei 1999 werd de Raad omgedoopt tot Hoge Raad voor de Zelfstandigen en de Kleine en Middelgrote Ondernemingen (HRZKMO).

Hij verricht studiewerk en verleent advies inzake de professionele, economische en sociale problematiek van de zelfstandige ondernemers, de KMO, en de vrije en intellectuele beroepen. De adviezen werden gericht aan de minister, de Nationale Arbeidsraad of de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven. Hij bezit naast een adviserende ook een vertegenwoordigende functie in beide voormelde raden, bedrijfsraden, openbare diensten, commissies, enzovoort.

#### ARCHIEVEN

Het archief van de Hoge Raad wordt door de instelling zelf bewaard. Het bevat geen documenten van voor 1949. Archivalia uit de voorgaande periode bevinden zich in het archief van Fernand Van Ackere en Frans Van Cauwelaert (zie het hoofdstuk over de archieven van particulieren).

#### PUBLICATIES

*Commission nationale de la petite Bourgeoisie. Procès-verbaux des séances plénières tenues par la Commission nationale.* Brussel, 1907.

*Ministerie van Nijverheid en Arbeid, Hoogere Raad der Ambachten en Neringen: derde zitting 1911. Verslagen der zittingen.* Brussel, 1911.

De Hoge Raad voor de Middenstand publiceert sinds 1951 een *Jaarverslag*.  
*Hoge Raad voor de Middenstand. Herdenkingsplechtigheid ter gelegenheid van het vijftienvintigjarig bestaan 1951-1976. Conseil supérieur des Classes moyennes. Cérémonie commémorative du 25<sup>e</sup> anniversaire 1951-1976.* Gent, 1976.

*Belgisch middenstandswezen, ambachten, klein-nijverheid, neringen. Jaarboek 1936. Classes moyennes de Belgique: artisanat, petites industries, négoce. Annuaire 1936.* Brussel, 1937.

*Belgisch middenstandswezen, ambachten, klein-nijverheid, neringen. Jaarboek 1938. Classes moyennes de Belgique: artisanat, petites industries, négoce. Annuaire 1938.* Brussel, 1938.

*Vademecum van de Middenstand.* Brussel, 1963-1970.

Deze publicaties bevatten een overzicht van wetten en reglementen en lijsten van de bij de HRM aangesloten federaties en verenigingen.

## 7.2. De Provinciale Kamers van Ambachten en Neringen

#### BIBLIOGRAFIE

HEYRMAN (P.). De Kamers van ambachten en neringen, in DERWÆL (J.), ed. *Leveranciers en klanten. Valorisatie van het archiefaanbod voor bedrijfshistorisch onderzoek.* Brussel, 2006, p. 55-70.

BERNOLET (J.). *De Kamer van Ambachten en Neringen en de Hoogere Raad van Ambachten en Neringen.* Brugge, 1928.

DAEM (M.) e.a. *De provinciale Kamer van Ambachten en Neringen van Oost-Vlaanderen, 50 jaren dienst van haar leden.* Brussel, 1978.  
*Dienst van de Middenstand. Officieele [sic] vertegenwoordiging van de middenstand.* Brussel, 1928.

LAMBRECHTS (H.). *La représentation des classes moyennes.* Gent, 1931.

## HISTORISCH OVERZICHT

Regionale publiekrechtelijke organen opgericht door het KB van 24 januari 1928 (gewijzigd door de KB's van 21 juni 1950 en 29 september 1951). De pleitbezorgers van de oprichting van de Kamers hoopten dat deze regionale publiekrechtelijke overlegorganen het overleg tussen de organisaties en de verwoording van hun belangen bij de overheden zouden stroomlijnen. Tijdens het interbellum overkoepelden de Kamers van Ambachten en Neringen per provincie alle (professionele en interprofessionele) verenigingen van zelfstandigen die wensten aan te sluiten. De voorzitters en secretarissen pleegden vanaf 1929 overleg binnen een Bestendig Bureel der Provinciale Kamers van Ambachten en Neringen (BBKAN). Het BBKAN duidde afgevaardigden aan in de Hoge Raad van de Middenstand en in de adviesorganen van enkele parastatalen, bijvoorbeeld de Hoofdkas voor het Klein Beroepskrediet (1929). In september 1934 vormden de Kamers ook een Centraal Comité van Ambachten en Neringen (CCAN), een overlegorgaan met de grote interprofessionele federaties. Door het besluit van 30 juli 1940 werden de Kamers belast met het nazicht van attesten die moesten bewijzen dat handelaars al voor de oorlog (1 juli 1939) actief waren. Vanaf 1942 werd hun opdracht beperkt tot de organisatie van het leerwezen (o.m. organisatie van vergelijkende examens) en van diverse opleidingsinitiatieven.

Na de hervorming van 1949-1951 zou de invloed van de Kamers binnen de publiekrechtelijke vertegenwoordiging van de zelfstandigen sterk afnemen. Ze overkoepelden nog louter de vrije lokale en regionale beroepsorganisaties, evenals de leersecretariaten en de zogenaamde "economische verenigingen", bijvoorbeeld de lokale kredietinstellingen en coöperaties. De KAN's verzekerden door hun vertegenwoordiging in de Nationale Raad van Ambachten en Neringen de regionale vertegenwoordiging in de schoot van de Hoge Raad van de Middenstand. In het kader van de vestigingswet (1958) werden de Kamers belast met de evaluatie van de aanvragen, onderzochten ze de door de kandidaten voorgelegde getuigschriften en hielden de betrokken beroepsregisters bij. Ze waren vertegenwoordigd in tal van fiscale commissies en traden ook toe tot de provinciale commissies voor distributie (1975-2004). Vanaf 1990 verleenden de Kamers ook de zogenaamde ondernemersattesten ("basiskennis bedrijfsbeheer"). De KAN van Brabant werd in 1995 gesplitst. De Vlaamse en Waalse Kamers vormden al in de jaren 1980 een afzonderlijk Overlegcomité van de Nederlandstalige Kamers van Ambachten en Neringen en een Conférence des Métiers et Négoces d'Expression Française (COMENEF). Die kenden vanaf het KMO-jaar 1983 de zogenaamde Hermesprijzen toe. De Belgische Kamers van Ambachten en Neringen werden opgeheven door de wet van 16 januari 2003 tot oprichting van een Kruispuntbank van Ondernemingen. Het personeel en de goederen van de Kamers werden overgedragen aan de FOD Economie, KMO, Middenstand en Energie.

## ARCHIEVEN

De archieven van de West-Vlaamse, Oost-Vlaamse, Antwerpse en Luxemburgse Kamer werden overgedragen aan het Rijksarchief:

VAN HONACKER (K.). *Inventaris van het archief van de KAN van Antwerpen. Overdracht 2003 (1950-2003)*. Brussel, 2004.

CARNIER (M.), PRENEEL (M.). *Plaatsingslijst van het Archief van de Kamer van Ambachten en Neringen Oost-Vlaanderen*. Gent, 2004.

#### PUBLICATIES

De KAN's publiceren jaarverslagen. Soms werden ook tijdschriften of contactbladen verspreid.

*Belgisch middenstandswezen, ambachten, klein-nijverheid, neringen. Jaarboek 1936. Classes moyennes de Belgique: artisanat, petites industries, négoce. Annuaire 1936*. Brussel, 1937.

*Belgisch middenstandswezen, ambachten, klein-nijverheid, neringen. Jaarboek 1938. Classes moyennes de Belgique: artisanat, petites industries, négoce. Annuaire 1938*. Brussel, 1938.

*Vademecum van de Middenstand*. Brussel, 1963-1970.

Deze publicaties bevatten een overzicht van wetten en reglementen en lijsten van de bij de KAN's aangesloten federaties en verenigingen.

### 7.3. *Economisch en Sociaal Instituut voor de Middenstand (ESIM)*

#### BIBLIOGRAFIE

*Dix ans au service des classes moyennes (1948-1958)*. Brussel, 1958.

*Economisch en Sociaal Instituut voor de Middenstand: 25. Institut économique et social des Classes moyennes: 25*. Brussel, 1973.

*Het Economisch en Sociaal Instituut voor de Middenstand. L'Institut économique et social des Classes moyennes*. Brussel, 1980.

DE KERPEL (F.). *Het Economisch en Sociaal Instituut voor de Middenstand*. Brussel, onuitgegeven licentiaatsverhandeling VUB, 2000.

#### HISTORISCH OVERZICHT

De middenstandsbeweging vroeg reeds in de jaren 1930 dat ook in België, naar het voorbeeld van Duitsland en vooral Nederland (Economisch Instituut van de Middenstand, 1930), een openbare onderzoeksinstituting zou worden opgericht. Het ESIM kwam tot stand dankzij het Regentbesluit van 12 november 1946. Het had als taak het verzamelen van sociaaleconomische informatie met betrekking tot de distributieproblematiek en de algemene problemen van het kleinbedrijf (fiscaliteit, juridisch statuut, handelspraktijken, (kost-)prijsbepaling, kredietverlening, handelshuurwetgeving, sociale zekerheid, rendementsstudies, boekhouding-modellen, vestigingsvereisten, uitrusting, ruimtelijke ordening, enz.). In juli 1960 werd de structuur van de instelling grondig hervormd. Door de wet van 2 april 1965 sloopte het ESIM het Nationaal Centrum voor de Economische Expansie van de KMO op. Sindsdien kwam de nadruk nog meer te liggen op de verzameling van statistische data en het verrichten van (doorlopende en bijzondere) enquêtes, educatieve programma's en voorlichting, bijstand en dienstverlening (onder meer door de opleiding van bedrijfsconsulenten). Door de bijzondere wetten tot hervorming van de instellingen van 8 augustus 1988 en de financieringswet van 16 januari 1989 werd het overgrote deel van de opdrachten van het ESIM overgedragen aan de gewesten en de gemeenschappen. De afdeling Planologie van het

ESIM werd overgeheveld naar het Ministerie van Middenstand. De overdracht van bevoegdheden en de afschaffing van het Instituut werden definitief geregeld door de wet van 13 maart 1991.

#### ARCHIEVEN

Het archief en de bibliotheek van het ESIM werd samen met het archief van het Ministerie van Middenstand overgedragen aan de archiefdienst van het Ministerie van Landbouw en Middenstand. De daar bewaarde bestanden worden binnenkort overgedragen aan het Algemeen Rijksarchief.

#### PUBLICATIES

Het ESIM gaf tal van studies uit inzake algemene economische, sociale, financiële, fiscale en juridische middenstandsproblemen evenals casusanalyses die zich beperken tot een bepaalde sector, stad of regio. Het Instituut publiceerde de resultaten van enquêtes, evenals analyses, polarisatiestudies en adviezen op het vlak van de planologie. Een overzicht (1948-1973) in:

*Economisch en Sociaal Instituut voor de Middenstand: 25. Institut économique et social des Classes moyennes: 25.* Brussel, 1973, p. 46-51.

*Jaarverslag ESIM. Rapport annuel.* Brussel, 1950-1968.

*Informatieblad. Bulletin d'information.* Brussel, 1949-1988.

Dit blad besteedde aandacht aan de activiteiten van het ESIM en van andere instellingen die actief zijn op het vlak van de middenstandsproblematiek. Verder treft men er samenvattingen aan van door het ESIM gemaakte studies, statistieken, dossiers met betrekking tot bepaalde thema's, vergelijkende studies (in EEG-verband), wetten en reglementen.

*Belgisch creatief ambacht. Artisanat de création belge.* Brussel, 1964-.

Bevat bijdragen over de Belgische activiteit inzake design, kunst en kunstambacht.

*Wegwijzer voor de middenstand. Guide des classes moyennes.* Brussel, 1954-.

*Vademecum van de Middenstand.* Brussel, 1963-1970.

Bevat o.m. een overzicht van wetten en reglementen en lijsten van de bij de KAN's en de HRM aangesloten federaties en verenigingen.

### 7.4. *Nationaal Centrum voor de Economische Expansie van de KMO*

#### HISTORISCH OVERZICHT

Openbare instelling opgericht door het KB van 7 december 1960. Ze had als taak de verlening van voorlichting en bijstand inzake bedrijfsbeheer, bijvoorbeeld door het uitsturen van bedrijfsconsulenten. De taken van het Centrum werd door de wet van 2 april 1965 overgenomen door het ESIM.

#### PUBLICATIES

*Activiteitsverslag Nationaal Centrum voor de Economische Expansie der Kleine en Middelgrote Ondernemingen 1961-1964.* Brussel, 1965.

*Het klein en middengroot bedrijf in de Belgische economie.* Brussel, 1960.

## 7.5. *Nationale Onderlinge Kas voor Kindertoeslagen*

### HISTORISCH OVERZICHT

Openbare instelling opgericht door de wet van 10 juni 1937 en het KB van 19 november 1938. Hoewel in de jaren 1920 en 1930 door de wet beperkte financiële tegemoetkomingen waren voorzien voor zelfstandigen die vrijwillig een ouderdomsverzekering afsloten, begon de uitbouw van de sociale zekerheid voor de middenstand pas met de wet van 10 juni 1937 die een verplicht stelsel van gezinsvergoedingen voor niet-weddetrekkenden invoerde. De taak van de nieuwe instelling bestond erin de werking van de primaire onderlinge kassen en de Onderlinge Hulpkas voor Kindertoeslagen op elkaar af te stemmen en te controleren. Een deel van die controlebevoegdheid werd in 1956 overgeheveld naar de overkoepelende (wedde- en niet-weddetrekkenden) Rijksdienst voor Samenordering der Gezinsvergoedingen (zie de parastatalen van de sociale zekerheid). Deze instelling werd opgedoekt door de wet van 26 juli 1960 en het KB van 1 september 1960. De Rijksdienst voor Kinderbijslag der Zelfstandigen nam haar taken over.

### PUBLICATIES

*Verslagen Nationale Onderlinge Kas voor Kindertoeslagen. Rapports.* Brussel, 1938-1959.

## 7.6. *Rijksdienst voor Kinderbijslag der Zelfstandigen (RKZ)*

### HISTORISCH OVERZICHT

Openbare instelling opgericht door de wet van 26 juli 1960 en het KB van 1 september 1960. Ze nam de taken over van de Rijksdienst voor de Samenordering der Gezinsvergoedingen, de Nationale Onderlinge Kas voor Kindertoeslagen en de Onderlinge Hulpkas voor Kindertoeslagen. Ze kreeg daarenboven het administratieve en financiële beheer van het gezinsbijdragenstelsel toevertrouwd. Door het KB nr. 38 van 27 juli 1967 verloor deze dienst een deel van zijn bevoegdheid aan de *Rijksdienst voor de Sociale Verzekeringen der Zelfstandigen (R[D]SVZ)*. De Rijksdienst had toen geen bevoegdheid meer op het gebied van de verzekeringsplicht noch op het gebied van de verplichtingen. Hij verloor ook zijn hoedanigheid van Hulpkas, maar behield het algemeen administratief en financiële beheer van het stelsel. Door de wet van 21 december 1970 gingen ook die bevoegdheden over naar het *Rijksinstituut voor de Sociale Verzekering der Zelfstandigen (RSVZ)*. De bevoegdheid over de gezinsbijslag van zelfstandigen werd overgeheveld van het Ministerie van Sociale voorzorg naar het Ministerie van Middenstand.

### PUBLICATIES

*Verslagen Rijksdienst voor Kinderbijslag der Zelfstandigen.* Brussel, 1960-1967.  
*Statistiek van de rechtgevendende kinderen beoogd bij de wet van 10 juni 1937. Statistique des enfants bénéficiaires de la loi du 10 juin 1937, 1962-1967.* Brussel, 1965-1971.  
*Statistiek van de zelfstandigen beoogd bij de wet van 10 juni 1937. Statistique des personnes assujetties à la loi du 10 juin 1937, 1960-1967.* Brussel, 1963-1970.

### 7.7. *Solidariteits- en Waarborgfonds / Rijksdienst der Pensioenen voor Zelfstandigen*

#### HISTORISCH OVERZICHT

Openbare instellingen opgericht door de wet van 30 juni 1956 en door de wet van 28 maart 1960. Door de wet van 11 maart 1954 kwam een eerste voorlopig wettelijk pensioenstelsel voor zelfstandigen tot stand. Het werd merkelijk uitgebreid door de wet van 30 juni 1956. Er kwam toen een Solidariteits- en Waarborgfonds tot stand en een Hoge Raad voor Pensioenen van Zelfstandigen. De verplichte ouderdomsverzekering zou al enkele jaren later door minister Vanden Boeynants aanzienlijk worden bijgestuurd door de wet van 28 maart 1960. De Rijksdienst der Pensioenen voor Zelfstandigen, die toen werd opgericht, nam de taken over van het Solidariteits- en Waarborgfonds en moest toezien op de uitvoering van de nieuwe wet, het stelsel beheren en de rust- en overlevingspensioenen uitkeren. Opgeheven door het KB van 27 juli 1967 (effectieve opheffing op 1 januari 1968).

#### PUBLICATIES

*Verlag over de werkzaamheden van het Solidariteits- en Waarborgfonds.* Brussel, 1957-1960.

*Verlag over de werkzaamheden van de Rijksdienst der Pensioenen voor Zelfstandigen.* Brussel, 1960/61-1967.

### 7.8. *Rijksdienst (-instituut) voor de Sociale Verzekeringen der Zelfstandigen*

Zie het hoofdstuk over de parastatalen van de sociale zekerheid.

### 7.9. *Nationaal Comité voor Beroepsopleiding en Vervolmaking en zijn voorgangers*

#### BIBLIOGRAFIE

DONCKELS (R.), SABLON (P.), VAN HOOTEGHEM (R). *Ondernemers vormen ondernemers. Middenstandsopleiding: een verhaal van mensen.* Roeselare, 1998.

SABLON (P.). *Evolutie van de beroepsopleiding in de ambachten en neringen naar een systeem van permanente vorming voor de KMO, 1959-1976.* Brussel, 1976.

SABLON (P.). *De permanente vorming voor de KMO en de toegang tot de middenstandsopleiding in België.* Brussel, 1984.

#### HISTORISCH OVERZICHT

Deze openbare instelling was belast met de begeleiding, de stimulering en controle van lokale en regionale opleidingsinitiatieven, de verdeling van de overheidssubsidies, de controle van de leersecretariaten. De Belgische overheid verleende sinds 1906 via het Ambt van ambachten en neringen en de Dienst van de middenstand financiële steun aan het leerwezen en de permanente vorming van zelfstandige ondernemers. De leersecretariaten die door middenstandsbonden waren opgericht en de patroons en jongeren die een leercontract afsloten, ontvingen een vergoeding en waren voorwerp van een zekere overheidscontrole.

Educatieve initiatieven van de professionele en interprofessionele middenstandsverenigingen werden gesubsidieerd. De KAN's probeerden het geheel wat te stroomlijnen. Pas na de Tweede Wereldoorlog werd een zekere structuur uitgebouwd. Door het Regentbesluit van 20 augustus 1947 werden een Nationaal Comité voor Beroepsvorming met professionele subcommissies en provinciale en regionale (arrondissementale) subcomités gecreëerd, waarin afgevaardigden zetelden uit de beweging, het technisch onderwijs, de HRM, het ESIM en de administratie.

Door het KB van 13 april 1959 werd de beroepsopleiding voor de zelfstandigen grondig hervormd, mede omdat in de vestigingwet (1958) bekwaamheidsvereisten waren voorzien. De bevoegdheden van het nieuwe Nationaal Comité voor Beroepsopleiding en -Vervorming (6 juli 1959) en de 23 regionale Comités werden uitgebreid. Ze kregen rechtspersoonlijkheid (vzw) en het monopolie voor de toekenning en verdeling van de overheidssubsidies aan de leersecretariaten en de lokale en regionale vormingsinitiatieven.

Teneinde de beroepsvervolmaking beter te organiseren, ontwikkelde het Nationaal Comité in 1961-1962 het concept van regionale Centra voor Middenstandsopleiding. Daar zouden in overleg tussen de overheid en de middenstandsorganisaties lezingen, studiedagen, bijscholingscursussen en dergelijke georganiseerd worden. De diverse initiatieven van de middenstandsbonden (bijvoorbeeld patroonsscholen) werden er gecentraliseerd. Vertegenwoordigers uit de belangrijkste interprofessionele en professionele zelfstandigenorganisaties zetelden in de beheerraden. Het Nationaal Comité en de regionale Comités konden bovendien adviserende Commissies voor Beroepsopleiding en Beroepsvervolmaking oprichten, waar ook vertegenwoordigers uit de beweging werden opgenomen. Uiteindelijk werd een netwerk van 34 Centra voor Middenstandsopleiding uitgebouwd, waarvan 20 in Vlaanderen, 12 in Wallonië en 2 in Brussel.

## PUBLICATIES

*Activiteitsverslag Nationale Comité voor Beroepsopleiding en Vervorming in de Ambachten en Neringen.* Brussel, 1961-1976.

### **7.10. Nationaal Coördinatie- en Overlegcomité en de Frans- en Nederlandstalige Instituten voor Voortdurende Vorming van de Middenstand**

#### HISTORISCH OVERZICHT

Pas door het KB van 4 oktober 1976 werden aan de organisatie van de middenstandsopleiding fundamentele wijzigingen aangebracht. Doordat aan de nieuwe Cultuurraden van de gemeenschappen de bevoegdheid inzake permanente vorming was toevertrouwd, werden een afzonderlijk Vlaams Instituut voor de Voortdurende Vorming van de Middenstand (IVVM) en een Institut de Formation permanente pour les Classes moyennes et les petites et moyennes Entreprises (IFPME) opgericht. Ze werden overkoepeld door een Nationaal Coördinatie- en Overlegcomité voor de Voortdurende Vorming van de Middenstand (NCOC, stichting 4 mei 1977). Na de staatshervorming van 1988 volgde de definitieve regionalisering van de middenstandsopleiding (zie het hoofdstuk over de instellingen van gewesten en gemeenschappen). Opheffing door de wet van 13 maart 1991.



## PUBLICATIES

*Jaarverslag NCOC.* Brussel, 1977/78-1991.

*Mededelingen van het NCOC.* Brussel, 1978-1991.

*Activiteitsverslag Nederlandstalig Instituut voor de Voortdurende Vorming van de Middenstand.* Brussel, 1977/78-1990.

*Pedagogisch Informatieblad van het Instituut voor de Voortdurende Vorming van de Middenstand.* Brussel, 1978-1991.

*Rapport annuel de l'Institut francophone de Formation permanente des Classes moyennes.* Brussel, 1978-1990.

**7.11. Hoge Raad voor de Landbouw | Nationale Landbouwrapad,  
Provinciale Landbouwcommissies, Provinciale Landbouwkamers en  
Comicen**

## BIBLIOGRAFIE

VAN MOLLE (L.). *100 jaar Ministerie van Landbouw 1884-1984*, themanummer van *Agricontact*, sept. 1984.

VAN MOLLE (L.). De lange zoektocht naar een agrarische toekomst: België versus Nederland, 1900-2000, in *Tijdschrift voor Sociaalwetenschappelijk Onderzoek van de Landbouw*, 2001, p. 229-234 en 239-241.

MATTHYS (C.), LEFEBVRE (W.). *Gids van landbouwarchieven in België, 1975-2000.* Leuven, 2006.

VAN DIJCK (M.). *De wetenschap van de wetgever. De klassieke politieke economie en het Belgische landbouwbeleid, 1830-1884.* Leuven, 2008.

## HISTORISCH OVERZICHT

De Provinciale Landbouwcommissies of -maatschappijen, openbare adviesorganen belast met de studie, voorlichting en adviesverlening aan de bevoegde minister inzake landbouwaangelegenheden, werden opgericht in 1818 met als doel de minister van Binnenlandse zaken te informeren. Na de Belgische onafhankelijkheid werden ze heropgericht en overkoepeld door de Hoge Raad voor de Landbouw (KB van 23 maart 1834) en uitgebreid met kantonale Landbouwcomicen (KB van 20 januari 1848). De officiële landbouwvertegenwoordiging, met een informerende en adviserende rol, kreeg daarmee dus een drieledige getrapte structuur. De provinciale commissies stonden onder andere in voor het verdelen van subsidies over de verschillende comicen. Naast officieel erkende organen waren de provinciale Landbouwmaatschappijen en kantonale Landbouwcomicen ook vrije ledenorganisaties die met behulp van subsidies allerlei activiteiten organiseerden: prijskampen, tentoonstellingen, voordrachten, enz. De provinciale Landbouwmaatschappijen en de Comicen hadden vaak een elitair karakter en droegen dikwijls een liberale stempel, wat hun bereik onder de landbouwers sterk beperkte.

In 1924 werd de officiële landbouwvertegenwoordiging hervormd: in de nieuwe provinciale Landbouwkamers (KB 15 september 1924), die voortaan de vertegenwoordiging in de Hoge Landbouwrapad samenstelden, werden ook gedelegeerden van boerenbonden en fokverenigingen opgenomen. In 1977 werd de landbouwvertegenwoordiging nogmaals grondig hervormd (KB 12 april 1977). De

provinciale Landbouwcommissies en de Comicen werden afgeschaft, zodat alleen de provinciale Landbouwkamers overbleven. De Hoge Raad voor de Landbouw werd voortaan Nationale Landbouwwraad genoemd. Ten gevolge van de regionalisering werd naast de Nationale Landbouwwraad, bij besluit van 8 november 1995, een Vlaamse Land- en Tuinbouwwraad opgericht (zie het hoofdstuk over gewesten en gemeenschappen).

#### PUBLICATIES

*Bulletin du Conseil supérieur de l'Agriculture.* Brussel, 1847-1914.

### **7.12. Hoge Tuinbouwwraad**

#### HISTORISCH OVERZICHT

Openbaar adviesorgaan opgericht door het KB van 29 oktober 1908, gewijzigd door dat van 30 januari 1929 en belast met de studie, voorlichting en adviesverlening aan de bevoegde minister inzake tuinbouwaangelegenheden. Opheffing: zie hoger, Vlaamse Land- en Tuinbouwwraad.

#### PUBLICATIES

*Bulletin du Conseil supérieur de l'Horticulture. Bulletin van den Hogeren Tuinbouwwraad.* Brussel, 1910-1913.

### **7.13. Hoge Raad der Bossen**

#### HISTORISCH OVERZICHT

Openbaar adviesorgaan voor alle kwesties die de bossen aanbelangen, opgericht door het KB van 22 februari 1893. Door de regionalisering werd de Raad gesplitst bij KB van 16 mei 1980 in de Vlaamse Hoge Bosraad en de Conseil Supérieur Wallon des Forêts.

### **7.14. Hoge Jachtraad**

#### HISTORISCH OVERZICHT

Openbaar adviesorgaan voor alle aangelegenheden die de jacht aanbelangen, opgericht door het KB van 29 oktober 1908. Door de regionalisering werd de Raad bij KB van 23 april 1980 gesplitst in de Vlaamse Hoge Jachtraad en de Conseil Supérieur Wallon de la Chasse.

### **7.15. Hoge Raad voor de Riviervisserij en de Visteelt**

#### HISTORISCH OVERZICHT

Openbaar adviesorgaan inzake riviervisvangst en visteelt opgericht door het RB van 24 september 1946. Door de regionalisering werd de Raad bij KB van 16 mei 1980 gesplitst in de Vlaamse Hoge Raad voor de Riviervisserij en de Conseil Supérieur Wallon de la Pêche.

### 7.16. *Nationale Maatschappij voor de Kleine Landeigendom*

Zie bij de parastatalen van het voormalige Ministerie van Openbare werken.

### 7.17. *Nationaal Instituut voor Landbouwkrediet (NILK)*

Zie bij de parastatalen van de FOD Financiën.

### 7.18. *Nationale Zuiveldienst*

#### BIBLIOGRAFIE

Tien jaar Nationale Zuiveldienst, in *Het Belgisch zuivelbedrijf*, 1955, p. 5-22.

#### HISTORISCH OVERZICHT

Openbare instelling opgericht door de wet en het KB van 15 januari 1938 die moest bijdragen tot de verbetering van de productie, de distributie en de afzet van melk en melkderivaten en de propaganda voor zuivelconsumptie. Opgeheven door de wet van 6 augustus 1993.

#### ARCHIEF

Het archief van de Nationale Zuiveldienst wordt bewaard door de Centrale Archiefdienst van het (voormalige) Ministerie van Middenstand en Landbouw. Het grootste deel van de bestanden zijn stukken in verband met schoolmelk en quota. Een gedetailleerder overzicht van de bewaarde archiefstukken is te vinden in:

MATTHYS (C.), LEFEBVRE (W.). *Gids van landbouwarchieven in België, 1975-2000*. Leuven, 2006, p. 154-155.

#### PUBLICATIES

*Het Belgisch zuivelbedrijf. La Belgique laitière*. Brussel, 1947-1975.

*De Melk en wij. Le Lait et nous*. Brussel, 1976-1994.

Publiceert wetten, besluiten, wetenschappelijke en ge vulgariseerde bijdragen alsook propaganda voor meer zuivelconsumptie.

### 7.19. *Nationale Dienst voor de Afzet van Land- en Tuinbouwproducten (NDALTP)*

#### BIBLIOGRAFIE

*Bladeren in het guldenboek van de NDALTP: 1938-1988*. Brussel, z.j.

HUBERLAND (G.). *Office national des Débouchés agricoles et horticoles: mémoires 1938-1993*. Ter Hulpen, 1995.

MATTHYS (C.), LEFEBVRE (W.). *Gids van landbouwarchieven in België, 1975-2000*. Leuven, 2006, p. 25-26.

#### HISTORISCH OVERZICHT

De NDALTP was een openbare instelling belast met het bevorderen van de afzet van akkerbouw-, tuinbouw-, bosbouw- en visserijproducten. Hij werd opgericht

bij wet van 27 december 1938 en op 20 februari 1941 weer ontbonden, waarbij zijn bevoegdheden overgedragen werden aan de Nationale Landbouw- en Voedingscorporatie (NLVC). Na de bezetting werd de dienst echter heropgericht. Hij had als opdracht medewerking te verlenen aan het Ministerie van Landbouw voor de binnen- en buitenlandse promotie en afzet van land- en tuinbouwproducten en was onderverdeeld in verschillende commissies per productgroep. Vanaf 1952 nam de NDALTP de bevoegdheden van de Algemene Keuringsdienst voor Zaaizaden en Pootgoed (AKD) over en in 1962 werd de dienst ook verantwoordelijk voor zeevisserij. Op 31 december 1993 werd de instelling opgeheven en werden de bevoegdheden overgedragen aan de gewesten. Zo ontstonden aan Vlaamse en Waalse kant respectievelijk het Vlaams Centrum voor Agro- en Visserijmarketing (VLAM) en de *Office régional de Promotion de l'Agriculture et de l'Horticulture* (ORPAH). Deze laatste instelling is ondertussen op haar beurt omgevormd tot het *Agence Wallonne pour la Promotion d'une Agriculture de Qualité* (APAQ-W) (zie het hoofdstuk over de gewesten en de gemeenschappen).

#### ARCHIEVEN

In de loop van de jaren zeventig en tachtig droeg de NDALTP meermaals archieven over aan het ARA. De overdracht omvat onder meer activiteitenverslagen (1957-1967), in- en uitvoerstatistieken van de verschillende landbouwproducten (1964-1972), verslagen van de Raad van Beheer (1948-1973), notulen van vergaderingen van het Permanent Comité (vanaf 1973), verslagen van de zogenaamde keuringen te velde (1941-1964), briefwisseling (1962-1966), briefwisseling omtrent de Agri-Expo van 1958, publiciteit en evenementen, begrotingen, enz. Er is ook een belangrijke reeks stukken in verband met vleeswaren (rund, paard en varken), zoals controleverslagen, terugbetalingen van de overdrachttaks en exportdocumenten (ca. 1962-1971). De bestanden zijn ongeordend en niet geïnventariseerd. In het archief bevinden zich ook documenten van de Handelsdienst der Ravitaillering (HDR).

#### PUBLICATIES

*Belgisch bulletin der markten. Bulletin belge des marchés.* Brussel, 1960-1988.

### **7.20. Instituut voor Aanmoediging van Wetenschappelijk Onderzoek in Nijverheid en Landbouw (IWONL)**

#### HISTORISCH OVERZICHT

Openbare instelling opgericht door de wetsbesluiten van 27 december 1944 en 11 februari 1946, belast met de financiële steun aan wetenschappelijk en technisch onderzoek in de landbouwsector. Opgeheven door de wet van 6 augustus 1993.

#### ARCHIEVEN

In de loop van de jaren 1980 en 1990 werden drie gedeelten van het archief overgebracht naar het ARA. Het grootste deel bestaat uit jaarverslagen van de uitgevoerde projecten, exemplaren van de rapporten en publicaties uit projecten en soms extra documentatie, maar ook stukken betreffende toegewezen en gewei-

gerde subsidieaanvragen. Het bestand bestrijkt de periode 1944-1984. Het archief is niet ontsloten.

#### PUBLICATIES

*Verslagen over navorsingen van het Instituut tot Aanmoediging van het Wetenschappelijk Onderzoek in Nijverheid en Landbouw (IWONL). Comptes rendus de recherches de l'Institut pour l'Encouragement de la Recherche scientifique dans l'Industrie et l'Agriculture (IRSIA). Brussel, 1947-1977.*

*Instituut tot Aanmoediging van het Wetenschappelijk Onderzoek in Nijverheid en Landbouw (IWONL). Jaarverslagen. Institut pour l'Encouragement de la Recherche scientifique dans l'Industrie et l'Agriculture (IRSIA). Rapport annuel. Brussel, 1948-1993.*

### 7.21. *Landbouwfonds*

#### HISTORISCH OVERZICHT

Openbare instelling opgericht door de wet van 29 juli 1955 en belast met subsidiëring en andere marketingrepen om de harmonisatie van de landbouwmarkt in de Benelux en later de EEG te bevorderen; in casu vooral financiële tussenkomsten om de bedrijfsstructuren te verbeteren, vergoedingen voor geleden schade, compensaties voor kostenstijgingen en ondersteuning van het verbruik.

### 7.22. *Landbouwinvesteringsfonds (LIF)*

#### BIBLIOGRAFIE

ROOBROUCK (J.). *De zichtbare hand aan de ploeg. Innovatie en overheidsinvesteringen in de landbouw en de agrovoedingssector in Vlaanderen (19<sup>e</sup> eeuw-heden)*. Leuven-Brussel, 2009.

#### HISTORISCH OVERZICHT

Openbare instelling opgericht door de wet van 2 februari 1961. Opheffing op 31 oktober 1993. Het verleende, via erkende kredietinstellingen, financiële steun bij de modernisering van de land- en tuinbouwsector.

### 7.23. *Landbouwsaneringsfonds*

#### HISTORISCH OVERZICHT

Openbare instelling opgericht door de wetten van 8 april 1965 en 3 mei 1971 en het KB van 26 februari 1974. Het verleende via het Landbouwfonds een financiële tegemoetkoming bij de stopzetting van onrendabele landbouwbedrijven.

### 7.24. *Belgische Dienst voor Bedrijfsleven en Landbouw (BDBL)*

Zie bij de parastatalen van de FOD Economie.

### **7.25. Wetenschappelijke inrichtingen van de Staat die ressorteerden onder het Ministerie van Landbouw**

Enkele instellingen kunnen hier vermeld worden. De Nationale Plantentuin van België / Jardin botanique national de Belgique ([www.br.fgov.be](http://www.br.fgov.be)) werd opgericht door het KB van 5 september 1871. Het Centrum voor Landbouwkundig Onderzoek van Gembloers / Centre de Recherches agronomiques de Gembloux werd opgericht door het KB van 3 augustus 1887; vandaag is dit centrum gereorganiseerd (zie het hoofdstuk over de gewesten en gemeenschappen, bij de openbare diensten van het Waalse Gewest). Het Rijksstation voor Bos- en Hydrobiologisch Onderzoek / Station de Recherches forestières et hydrobiologiques werd opgericht door het KB van 20 juni 1919. Het Nationaal Instituut voor Diergeneeskundig Onderzoek (NIDO) / Institut national de Recherche vétérinaire en het Centrum voor Onderzoek in Diergeneeskunde en Agrochemie (CODA) / Centre d'Etudes et de Recherches vétérinaires et agrochimiques (CERVA) werden opgericht door het KB van 5 maart 1965 maar kenden antecedenten vanaf 1925 ([www.var.fgov.be](http://www.var.fgov.be) en <http://agrochem.var.fgov.be>). Het Centrum voor Landbouwkundig Onderzoek van Gent / Centre de Recherches agronomiques de Gand (CLO) kreeg rechtspersoonlijkheid door de wet van 2 juli 1927; aan dit centrum werden een tiental onderzoeksstations toegevoegd. Het werd vervangen door het ILVO (zie het hoofdstuk over de gewesten en gemeenschappen). Het Landbouweconomisch Instituut / Institut économique agricole (LEI / IEA) en het Centrum voor Landbouweconomie / Centre d'Economie Agricole (CLE / CEA) werden opgericht door het KB van 20 juni 1960 (naamsverandering bij KB van 20 juni 1997). In 2002 werd het CLE een wetenschappelijke instelling van de Vlaamse Gemeenschap (zie aldaar). Het LEI gaf een aantal publicaties uit:

*LEI-Schriften. Cahiers de l'IEA.* Brussel, 1962-1986.

*LEI-Nota's. Notes de l'IEA.* Brussel, 1964-1986.

*LEI-Statistieken. Statistiques de l'IEA.* Brussel, 1964-1984.

*LEI-Koerier. Courrier de l'IEA.* Brussel, 1971-1986.

*LEI-Publicaties, daarna CLE-Publicaties.* Brussel, 1987-2006.